

Raftul
Denisei

Colecție coordonată de
DENISA COMĂNESCU

Boualem Sansal

LEGENDA

Libere meditații ale unui deținut incomod

Traducere din franceză, postfață și note de
BOGDAN GHIU

HUMANITAS
fiction

Redactor: Anca Dumitru
Coperta: Angela Rotaru
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
Corector: Marilena Brînzan
DTP: Iuliana Constantinescu, Veronica Dinu

Tipărit la Paper Print – Brăila

BOUALEM SANSAL
LA LÉGENDE
Libres méditations d'un prisonnier encombrant
Copyright © Éditions Grasset & Fasquelle, 2026.
All rights reserved.

© HUMANITAS FICTION, 2026,
pentru prezenta versiune în limba română

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
SANSAL, BOUALEM
Legenda: libere meditații ale unui deținut incomod /
Boualem Sansal; trad. din franceză, postf. și note de Bogdan Ghiu. –
București: Humanitas Fiction, 2026
ISBN 978-606-097-941-8
I. Ghiu, Bogdan (trad.; postf.; note)
323.28
929

EDITURA HUMANITAS FICTION
Piața Presei Libere 1, 013701 București, România
tel. 021 / 408 83 50, fax 021 / 408 83 51
www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro
Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro
Comenzi telefonice: 0723 684 194

Pentru Naziha, soția mea. Ea a purtat
atât durerile mele, cât și pe ale ei.
Dragostea mea pentru ea nu va egala
niciodată dragostea ei pentru mine.

AVERTISMENT

Această carte este o mărturie și un act.

Am scris-o în patruzeci de zile, în regim de urgență, cu rana încă deschisă. Povestește întemnițarea mea, dar nu se limitează la ea. Arestarea mea nu a lovit doar un om: a rănit Algeria, Franța și, dincolo de ele, înseși ideile de libertate și demnitate umană.

Am vrut să numesc faptele, mecanismele, responsabilitățile. Nu din răzbunare, deși aș avea dreptul la ea, ci pentru că o națiune care nu mai știe să numească răul se expune riscului de a-l îndura. Această carte se dorește, de asemenea, pedagogică: ea reamintește ce înseamnă o justiție la ordin, o putere lipsită de contraputeri, ce înseamnă frica atunci când aceasta se instalează în limbă.

Este, în sfârșit, o carte de luptă.

Mă gândesc la miile de deținuți arestați pe nedrept, condamnați, apoi uitați, în Algeria și pretutindeni. Să știe că soarta lor nu este nici invizibilă, nici fără nume. Călăii prosperă în anonimat; lumina începe prin a-i desemna.

Aceste pagini nu atenuează nimic. Caută să facă lumină.

PREAMBUL
În țara miracolelor

Mi s-a spus adesea că am avut noroc. Că lucrurile ar fi putut fi și mai rele. Că trebuie să văd partea bună a lor. Că, în ciuda a tot și a toate, am fost cruțat.

N-am știut niciodată să răspund la așa ceva. Cu cine, cu ce m-aș putea compara? Cu cineva mai nefericit? Cu cineva mai norocos? Cine știe, de altfel, ce îl așteaptă? Noi toți, lași cum suntem, preferăm să nu știm ziua sau ora morții noastre. Asta arată cât de mult ne sperie adevărul și cât de confortabilă ne este tăcerea minciunii.

În această țară a luminii, Algeria, totul este mereu prezentat ca un miracol permanent. Răul devine suportabil; inacceptabilul, explicabil; absurdul, rezonabil. Ți se ia o libertate, și ți se explică că este pentru binele tău. Ești privat de un drept, și ți se dau asigurări că este pentru a te proteja. Ești închis, și ți se vorbește de necesitate. Și încet, încet, fără ca măcar să-ți dai seama, începi să te îndoiești de tine însuți. Oare este cu adevărat nedrept? Oare este cu adevărat atât de grav? Nu există oare lucruri și mai rele în altă parte? Limbajul se deformează. Cuvintele alunecă. Evidențele se

estompează. Ceea ce ar trebui să te revolte ajunge să te plictisească. Ceea ce ar trebui să te alerteze ajunge să treacă neobservat.

Așa funcționează Algeria, „țara miracolelor", după cum au numit-o, fiecare în felul său, toți președinții care s-au succedat la conducerea statului de la independență încoace. Nimic nu este frontal acolo. Totul e progresiv, insidios, obscur. „Normal", cum spun algerienii în fața dramei care îi succedă și îi precedă.

Nu te zdrobește dintr-odată. Te obișnuiește. Te învață să aștepți. Să ceri. Să cerșești. Să mulțumești. Să te arăți recunoscător. Te învață mai ales să nu numești lucrurile. A numi este un act sediționis. A numi înseamnă a rupe magia supunerii voluntare, care liniștește și consolează. A numi înseamnă a fisura narațiunea. A numi înseamnă a începe să vezi. Să acționezi. Să trăiești.

Așa că înveți să taci. Sau să vorbești altfel. Prin aluzii. Cu ocolișuri. Prin tăceri. Cu acel umor plin de subînțelesuri în care algerienii excelează. Devii prudent. Apoi neîncrezător. Apoi străin de tine însuți.

Și într-o zi, fără să știi exact când s-a întâmplat asta, descoperi că trăiești într-o lume pe dos – o lume în care adevărul deranjează, în care dreptatea neliniștește, în care libertatea sperie. O lume în care ți se explică, cu seriozitate, că toate acestea sunt normale. Lumea lui Orwell și a Abistanului. În această lume, în această țară a miracolelor, începe povestea mea. Sau poate că se sfârșește.

Nu mai știu foarte bine.

Ziua decisivă a premoniției și căderii.

„Boualem, ai grijă de tine… ai grijă!“ Așa e el, Jean-Paul Scarpitta, omul de operă, bine-cunoscut, un prieten drag totuși, care cultivă îngrijorarea și alarmismul și care, din principii religioase sau din alte considerente, vede pericole peste tot, chiar și acolo unde nu au ce să caute.

Fără să mă întorc, m-am năpustit pe scările stației de metrou Saint-Germain-des-Prés. În clipa în care dispăream în subteran, el a strigat cu o voce răgușită: „Nu pleca, Boualem… te rog, rămâi!“

Mi s-a făcut părul măciucă. Era ceva profetic, aproape apocaliptic, în vocea lui. Pe tot parcursul călătoriei până la Gare du Nord și de acolo, cu RER B, până la Roissy-Charles-de-Gaulle, unde mă aștepta un zbor Air France spre Alger, am rămas cu inima în gât. „La naiba, mi-a dat fiori, prostul ăsta!“

La Roissy, am regăsit senzația euforică și neliniștitoare a aeroporturilor internaționale. Folclor și înghesuială, mers la pas și ghișee tăcute. Anunțuri de securitate în rafale. Plecări fără rămas-bun. Dacă există dușmani, ei se află printre noi, invizibili ca și noi, neliniștiți ca și noi.

Mă întorceam la Alger după un mirific turneu prin Franța pentru promovarea ultimei mele cărți, *Le français, parlons-en!*[1]. O limbă dintre cele mai ciudate, foarte puțin cunoscută chiar și de către francezii înșiși, devenită străină în Franța și pe care nu o mai învață acum decât nou-veniții și câțiva rari transhumanți internaționali care mai apelează încă la această cale declasată pentru a urmări viitorul în altă parte, în țara sirenelor și a becațelor.

Însă drumul meu către casă avea să ia o cu totul altă direcție. Niciodată nu recunoaștem la timp semnele destinului. Aveam capul plin de griji. Îmi lăsasem soția în Franța, la Spitalul Simone Veil din Eaubonne, în Val-d'Oise, în Île-de-France, unde efectua diverse controale. Cu un an înainte, fusese operată acolo de cancer la gât. O lăsasem obosită și îngrijorată. Părea să se teamă de ceva, de o veste proastă, de o recidivă, de o schimbare iminentă. Se uita la mine de parcă urma să mă piardă.

La fel ca prietenul nostru Jean-Paul, o voce obscură părea să-i transmită avertismente, fără a le putea da o formă concretă. Eram înconjurat de clarvăzători care vedeau totul fără să poată spune ce anume. Eu nu vedeam nimic, nu auzeam nimic și numeam toate astea, liniștit, cu numele lor: prostie și superstiție.

---

1. Carte apărută în septembrie 2024 la editura pariziană Cerf, al cărei titlul ar putea fi tradus prin: *Franceza, să vorbim despre ea*, adică „să o vorbim".

Această schimbare radicală este cea pe care o voi povesti. Spunând, de asemenea, ce învățăminte am tras din toate acestea, pentru mine, pentru Naziha mea, pentru voi, dragii mei prieteni, pentru familiile voastre, pentru Franța, pentru cei care o iubesc și o apără, cu toții înfrânți de oboseală, de teamă și de deziluzie, și pentru această lume care nu mai suportă războaiele și amenințările de război care le preced și care le succed.

Timpul 1: Citatul introductiv.

„Ieși din țara ta, din rudenia ta și din casa tatălui tău și vino în țara pe care ți-o voi arăta!“ (Geneza 12,1)

Evreii, creștinii și musulmanii cunosc această poruncă divină și o recunosc fără să fi avut nevoie să se pună de acord pentru a-i da aceeași semnificație – și nici, mai ales, să se războiască pentru a ajunge la ea. Chemarea era transcendentă. Nu și-a pierdut nimic din actualitate.

La început am perceput-o ca pe un îndemn la mișcare: o invitație de a părăsi confortul, de a-ți îndrepta privirea în altă parte, de a merge spre necunoscut, acolo unde nimeni nu te protejează – profeții nu au un cămin nicăieri; persecuția este prețul profeției.

Apoi am înțeles-o altfel: poate că nu Avraam este cel care se deplasează, ci fraza însăși, iar el nu a făcut decât să o urmeze. Ea străbate secolele și mileniile ca un val puternic. Despică apartenențele, sfâșie evidențele, rupe firele obișnuinței. Poruncește să pleci, fără să dea explicații. Dar cui, mai exact, i se adresează ea?

Nu-mi plac ordinele. Și totuși am ascultat de acesta fără să știu.

Dumnezeule, Dumnezeule, de ce? De ce eu? Ce crimă am comis? Închisoarea, la vârsta mea, pentru nimic, și pe deasupra atâta răutate: chiar era necesar?

Am trăit acest moment de trei ori: în șocul arestării, în continuitatea cenușie a zilelor de întemnițare și chiar în momentul eliberării, când am înțeles că libertatea nu este acea stare de repaus și de măreție, așa cum se crede, ci o încercare de alt fel, o trecere în care poți cădea altfel.

În acele momente, îl vedeam – nu ca pe o viziune mistică, ci ca pe o amintire colectivă întipărită pe retină – pe Isus pe crucea Sa, strigând către Dumnezeu cu o voce stinsă, fără mânie și fără regret: „Tată, de ce m-ai părăsit?"

Apoi a murit, apoi a înviat, apoi a creat – se spune – o lume nouă: aceea a durerii acceptate, asumate, purtate de creștinătate ca o povară onorifică, ca o identitate. Dar și ca o speranță pentru umanitate, cuprinsă în această frază sublimă: „Eu sunt calea, adevărul și viața".

Nu am știut niciodată unde sfârșește credința și unde începe literatura, nici ce rol pot juca rațiunea și încăpățânarea între cele două. Poate că literatura tocmai asta înseamnă: un mod de a face suportabile niște fraze prea mari pentru mințile noastre, niște destine prea grele pentru umerii noștri.

Scriu aici așa cum ai merge prin deșert: fără hartă, cu două voci în mine care se confundă și se supraveghează. Nu mă aflu față în față cu mine însumi, ci sunt în mijlocul meu, într-un loc în care nu se știe cine vorbește: scriitorul public sau omul privat. Or, aveam nevoie de mine întreg pentru a păstra calea cea dreaptă, poate salvatoare, dar nu aveam și încă nu am mijloacele de a verifica acest lucru.